

Heñňamlaryň hakykaty -4: «Ak bugdaýyň Watanydyr Diýarym»

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Heñňamlaryň hakykaty -4: «Ak bugdaýyň Watanydyr Diýarym»

HEÑŇAMLARYŇ HAKYKATY

► "AK BUGDAÝYŇ WATANYDÝR DIÝARYM"

Halk köpçüliginiň gündelik durmuşy, gün-güzerany bilen bagly wakalar hem "Awesta" siňdirilipdir.

Zaratuştra ýagşylyk äleminiň Hudaýy Ahura Mazdadan bagt mekanynyň nirededigini soraýar. Ahura Mazda onuň zähmet çekiliýän ýerdedigini, öý-jaý, ybadathana gurulýan, çarwaçylyk ediliýän, ekerançylyk bilen meşgullanylýan ýerdedigini nygtaýar. Bellemeli ýeri "Awestada" ekerançylyga uly üns beriliýär. Daýhançylyk edýän kişi žresler, söweşijiler bilen bir hatarda goýlup mertebeli saýylypdyr. Onda zähmet çekmek ündeliýär.

Bilşimiz ýaly, Garaşsyz hem baky Bitarap Türkmenistanymyz ak bugdaýyň watany hasaplanylýar. Gazuw-agtaryş işleri geçirilende, bugdaýyň altyndan edilen hoşasynyň we bugdaý saklanýan gaplaryň tapylmagy hakykatdan, türkmen halkynyň ata-babalarynyň dünýäde iljinjileriň hatarynda bugdaý ösdürip yetişdirendigine, ekerançylygyň ösendigine kepil geçýär. Garaşsyz diýarymyzda "Türkmenistan – ak bugdaýyň Watanydyr" ady bilen halkara ylmy-amaly maslahatlar geçirilip, bu ugurfa guwandyryjy işler ediliýär.

"Awesta" kitabynda bugdaý hasyly bilen bagly ynançlar bar. Bilşimiz ýaly, otparazçylyk garaýyşlary üç müň ýyla golaý mundan ozal döräpdir. Şol döwürde bolsa, bugdaý doly keramatlaşdyrylypdyr.

"Awestanyň" maglumatyna görä, bugdaý ekili, ol ýerden gögerip çykanda, döwler (ýaramaz güýcleriň betbagtçylygyň nyşany -

A.T.) lerezana gelýär, orlup, galla alnanda, döwler nala çekýär, galladan un edilende, olar gaçmaga başlaýarlar, hamyr edilende bolsa, döwler ýok bolýan ediliп görkezilýär. Görüşümiz ýaly biziň ata-babalarymyz gaty ir wagtlardan bäri çöregi mukaddesleşdiripdirler. "Zer gadyryн zergär biler" diýlişi ýaly, ekip kemala getoren oña has gowy düşünýär.

Magtymgulynyň ruhy ýolbaşça öwrülen eýýamynyň XIX asyrynda ýaşan Annagylyç Mätäji bugdaýyň tebigatyna haýran galyjylyk hem tükeniksiz mähir-söýgi bilen seredýär.

– Reň açar hoş saýaly,
Seniň sysyň hoşdan, bugdaý.
Ekip kemala getiren,
Kimdır seni başdan, bugdaý?

Mätäjiniň bu soragyna "Türkmen" diýip indi bütin dünýä jogap berýär.

Garaşsyz Türkmenistanda indi million-million tonna bugdaý hasyly ösdürilip ýetişdirilýär. Türkmenistan azyk Garaşsyzlygyny doly gazandy. Ol türkmeniň milli bereket saçagy bolup, göwünlere ganat berýär.

Saparmyrat Türkmenbaşynyň "Ak bugdaý", "Bugdaý" şygylary gönüden-göni türkmeniň mele-myssyk çöregi hem onuň mukaddesligi hakynthadır.

Saparmyrat Türkmenbaşy "Ak bugdaý" atly goşgusynda bugdaýyň baş müň ýylliyk taryhyny açyp berýär.

Ak bugdaýyň watanydyr Diýarym,
Türkmeniň kalbyndan dörän ak bugdaý.
Allaň keremi sen, sarpa goýýaryn,
Oguz hanyň ylhamy sen, ak bugdaý.

Ýa-da:

Türkmen düzüň sümbül bolup galkynýar,
Ýurdum, gallaň deñiz bolup tolkunýar,
Bäş müň ýyllap galla eken halkym bar,
Berekediň egsilmesin ak bugdaý.

Türkmen halkynyň döreden däp-dessurlary, yrym-ynançlary, edim-gylymy müñýyllylaryň dowamynda emele gelipdir. Olar wagtyň ýowuz synaglaryndan geçip türkmeniň ruhuna siňip gidipdir. Biziň şu günü durmuşymza ornan däp-dessurlaeyň aglabasy otparazçylyk dini bilen baglanyşykly bolup, olaryň içinde türkmeniň goňşuşylyk dessuryna degişlilerem bar. Bu dogrusynda "Ruhnamada" şeýle diýilýär:

"Türkmende: "Kyýamat günü goňşudan" diýen nakyl bar. Men köp ýerde bu nakyla nädogry düşündiriş berilýändigine, kä ýerde onuň yüzleý teswir edilýändigine gabat gelýärin. Bu nakylyň manysy milletimiziň kyýamat baradaky dünýägaraýşyndan gelip çykýar. Ahyrzaman, kyýamat düşünjeleri beýik "Awestadan" ~ türkmen topragyndan gözbaş alýar, dünýäniň häzirki beýik dinleri-de kyýamata garaýışlaryny, Zaratuştra pygamberiň ylhamyndan susup alandyrlar.

Goňşyň ~ şu dünýädäki synçyň, o dünýädäki shaýadyňdyr".

Umuman, "Awesta" kitabynyň watany häzirki Türkmenistandyr. Onda getirilýän ýer-ýurt atlarynyň aglabasy biziň ýurdumyzda yerleşýär. "Awestanyň" dili gadymy Mari-(Merw), Balh, Howarazm-(Horezm) halklarynyň dili bolup, ol parfiýan, skif-sak diller toparuna degişlidir.

Otparazçylyk dinine biziň ata-babalarymyzyň yslam gelmänkä we miladydan öñki X-XI asyrlardan milady senesiniň VII-VIII asyrlarda köpcülikleyín kabul edilendigini nazarda tutsaň, onda otparazçylyk şol döwürlere çenli dowam edipdir.

Taryhy çeşmelerde dürlüce atlandyrylan oguzlaryň dini garaýşynyň olaruň durmuşynda nä derejede orun tutandygy ýörite öwrenilmeli mesele bolup durýar. Şeýle-de otparazçylyk dini döwründe hem dünýäniň köp bölegine ýaýran oguzlaryň Gök Taňra uýan bölegi bolup, ol hem ýörite derñewi talap edýär. Din meselesinde milady senesi boýunça V-X asyrlar aralygynda oguz dünýäsinde we onuň töwereginde dürlí wakalar döredi. Olar ýörite öwrenilmäge mynasyp. Oguzlar bolsa hiç bir zada, şol sanda dine hem köre-körlük bilen uýmandyrlar. Din halka, onuň bähbidine hyzmat etdirilipdir.

Akmyrat TÄJIMOW,
Seýitnazar Seýdi adyndaly TDMI-niň türkmen edebiýaty
kafedrasynyň uly mugallymy.

edebiyatwesungat_2006

Taryhy makalalar